

ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΘΟΥΚΥΔΙΔΗ

ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ (περ. 455-399 π.Χ.)

Η ΖΩΗ ΤΟΥ

Καταγωγή: Δήμος Άλιμοῦντος Αττικής, από αριστοκρατική οικογένεια – χρυσωρυχείο στη Σκαπτή Ύλη στη Θράκη

Μόρφωση:

- λαμπρή μόρφωση με δασκάλους τον φιλόσοφο Αναξαγόρα και το ρήτορα Αντιφώντα
- επίδραση από σοφιστές: Γοργίας και Πρόδικος
- παιδική ηλικία στα χρόνια της αθηναϊκής δύναμης:
 - α) ο Περικλής κυριαρχεί στην πολιτική,
 - β) η Αθήνα διακοσμείται με έργα τέχνης
 - γ) η πνευματική ζωή στην κορύφωσή της (δράμα, σοφιστές, ιατρική)

Η στρατηγική του Περικλή στον Πελοποννησιακό Πόλεμο (431-404 π.Χ.):

Αν και η οικογένειά του στήριζε τους αριστοκρατικούς, πίστευε στη μεγάλη αξία του Περικλή και στην ορθότητα των βασικών αρχών του πολεμικού του σχεδιασμού:

- α) άμυνα στην ξηρά
- β) επίθεση στη θάλασσα
- γ) σύνεση, αυτοπεποίθηση

Λοιμός:

Επιδημική ασθένεια προσβάλλει και εξοντώνει το 1/3 του πληθυσμού

Το δεύτερο έτος του πολέμου πέθανε ο Περικλής (429 π.Χ.), ο Θουκυδίδης όμως επέζησε

Δημαγωγοί: Μετά τον θάνατο του Περικλή, οξεία αντιπαράθεση μεταξύ των συντηρητικών αριστοκρατικών και δημοκρατικών (π.χ. Κλέωνας)

Στρατηγική αποτυχία Θουκυδίδη:

Το 424 π.Χ. ο Θουκυδίδης, ως στρατηγός, έχασε την Αμφίπολη, αποικία των Αθηναίων, από τον Σπαρτιάτη Βρασίδα

- η περιοχή με στρατηγική σημασία λόγω ναυπηγήσιμης ξυλείας και χρυσωρυχείων του Παγγαίου

Εξορία: Η τιμωρία για την αποτυχία του ήταν η εξορία (Θράκη). Εκεί αφιερώνει το χρόνο του στην ιστορική έρευνα καθώς συγκεντρώνει πληροφορίες και από τα δύο στρατόπεδα.

Το τέλος του πολέμου:

η εξιστόρηση φτάνει έως το 411 π.Χ. λόγω θανάτου του και όχι έως το τέλος του πολέμου (404 π.Χ.)

- ωστόσο γνώριζε για το τέλος του πολέμου: αναφορές στα πρώτα βιβλία

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ, ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑ ΚΑΙ ΙΔΕΕΣ

Η σημασία του πολέμου:

Οι αντίπαλοι στο ύψιστο σημείο ακμής

Κατανόηση εξαρχής της σημασίας του πολέμου

Βέβαιη η εμπλοκή όλων των ελληνικών κρατών: έρευνα παραγόντων που οδήγησαν σε αυτόν

Η έρευνα του παρελθόντος: Με «εϊκότα» (= εύλογα, σύμφωνα με τη λογική), «σημεΐα» ή «μαρτύρια» (= αποδείξεις) και «τεκμήρια» (= συμπεράσματα) Προσπάθεια για κριτική απόδειξη των θέσεών του: θυμίζει τους σοφιστές:

- ισχυρό στρατιωτικό κράτος μόνο με μόνιμες εγκαταστάσεις πληθυσμών, πολιτική σταθερότητα, οικονομική ανάπτυξη και κυριαρχία στη θάλασσα

Τα βαθύτερα αίτια: Η οικονομική και στρατιωτική ανάπτυξη της αθηναϊκής δύναμης και η μετατροπή της αθηναϊκής συμμαχίας σε αθηναϊκή ηγεμονία.

Ποια προβλήματα θέτει ο Θουκυδίδης:

- **Το πρόβλημα της ηγεμονικής δύναμης της Αθήνας.**
- Η συνετή πολιτική που υπέδειξε ο Περικλής δεν ακολουθήθηκε
 - Απόδειξη η Σικελική εκστρατεία
- **το πρόβλημα της δύναμης, π.χ. εξόντωση Πλαταιέων από Σπαρτιάτες, Μηλίων από Αθηναίους, εμφύλιος πόλεμος Κέρκυρας**
 - όλα αποδεικνύουν ότι:
 - α) η φύση των ανθρώπων δεν αλλάζει
 - β) οι άνθρωποι εξαγριώνονται όταν βρεθούν σε αδιέξοδες και πειστικές συγκυρίες
 - γ) στον εμφύλιο οι λέξεις χάνουν το νόημά τους
 - δ) οι αντίπαλοι δίνουν τον λόγο τους, ενώ δεν σκοπεύουν να τον τηρήσουν και ορκίζονται χωρίς να φοβούνται τους θεούς
- **η μόνη αξία είναι η λογική**, οι θεοί δεν επεμβαίνουν στις ιστορικές εξελίξεις,
 - η τύχη δεν είναι υπερφυσική δύναμη αλλά απρόβλεπτες συγκυρίες
- **ο παραλογισμός του πολέμου** (σφαγή άμαχου πληθυσμού κ.ά.)
- **Αιτία:** η πλεονεξία και η φιλοτιμία (=φιλοδοξία).

Πρότυπο ηγέτη: Το ενσαρκώνει ο Περικλής.

1. οξυδέρκεια (πρόνοια)

2. αποδοχή από τον λαό (δημοφιλία)
3. ανωτερότητα ως προς το χρήμα
4. πολιτικό θάρρος να λέει την αλήθεια
5. αδιάφθορος

Υπεύθυνος πολίτης:

1. να έχει λογική και σύνεση
2. να μην παρασύρεται από δημαγωγούς
3. να δείχνει ενδιαφέρον για την πόλη, όχι μόνο για το προσωπικό του όφελος
4. να δείχνει στον πόλεμο μετριοπάθεια, ανώτερο ήθος, ανθρωπιά.

Μέθοδος γραφής: Χαρακτηριστικό της σκέψης και της μεθόδου του:

η τάση για γενίκευση, ως απόσταγμα της έρευνας και του συλλογισμού του

Τα γνωμικά του δεν έχουν διδακτισμό και δεοντολογία αλλά είναι το απόσταγμα της έρευνας και του συλλογισμού μιας συγγραφικής ιδιοφυίας

- από το ειδικό σε γενικό, επαγωγικός συλλογισμός

- γράφει με ειλικρίνεια και αμεροληψία τα γεγονότα του πολέμου και αφήνει διαχρονική εικόνα της αθηναϊκής δημοκρατίας στον Επιτάφιο του Περικλή

ΜΕΘΟΔΟΣ

Έρευνα μακρινού παρελθόντος: αυτοψία, επίσκεψη στα πεδία μαχών, συλλογή και αξιολόγηση πληροφοριών, μελέτη επίσημων κειμένων και κρατικών αρχείων

Έλεγχος πληροφοριών της σύγχρονης εποχής:

- δεν καταδέχτηκε να περιλάβει πληροφορίες από τον πρώτο τυχόντα

- κρατά στοιχεία για γεγονότα που έχει προσωπική γνώση
- επίπονη έρευνα για όσα δεν γνώριζε ο ίδιος ακούγοντάς τα από άλλους
- Οι άνθρωποι δέχονται αδιακρίτως ό,τι λέει ο ένας και ο ένας χωρίς να το ερευνούν

Δημηγορίες:

- Οι λόγοι που εκφωνήθηκαν από πολιτικούς και στρατιωτικούς και πρωταγωνιστικό ρόλο στα δρώμενα κατά την προετοιμασία του πολέμου ή κατά τη διάρκεια των πολεμικών επιχειρήσεων.
- Αποδίδουν κίνητρα, σχεδιασμούς, στόχους, ιδέες, ήθος ομιλητών. Είναι τοποθετημένες με το σχήμα «θέση-αντίθεση».
 - Κράτησε την κεντρική ιδέα των λόγων και πρόσθεσε ό,τι ήταν κατάλληλο για την κατάσταση να ειπωθεί.
 - Δείχνουν την ικανότητα του ιστορικού να αναλύει τα γεγονότα και το βάθος της σκέψης του.

Χρονολογική ακρίβεια: Ακολουθεί το χρονολογικό σύστημα του Ελλάνικου Μυτιληναίου.

Χρονολογεί κατά χρονολογική σειρά και όχι κατά θεματικές ενότητες διαιρώντας το έτος σε θέρος 8 μηνών και χειμώνα 4 μηνών.

ΔΟΜΗ ΕΡΓΟΥ/ ΧΡΟΝΟΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ ΤΟΥ

Δομή και περιεχόμενο: Διαίρεση σε 8 βιβλία μεταγενέστερη

1^ο βιβλίο: αίτια και σημασία πολέμου, μέθοδος συγγραφέα, «Αρχαιολογία», ανάπτυξη αθηναϊκής δύναμης 479-432 π.Χ., τελευταίες διπλωματικές προσπάθειες, δυνάμεις αντιπάλων.

2^ο -5.24: πρώτη δεκαετία του πολέμου (431-421 π.Χ.), έκθεση όρων ειρήνης Νικία.

5.25- τέλος 5^{ου}: δεύτερο προοίμιο (όχι νέος πόλεμος, αλλά συνέχιση του μεγάλου πολέμου), τα γεγονότα ως το 415, διάλογος Αθηναίων με Μηλίους για δίκαιο ισχυρότερου.

6^ο-7^ο : Σικελική εκστρατεία.

8^ο: αρχή τρίτης περιόδου πολέμου, εγκατάσταση μόνιμου σπαρτιατικού στρατοπέδου στη Δεκέλεια, ανάμειξη Περσών, κατάλυση δημοκρατικού πολιτεύματος Αθήνας ως το 411 π.Χ.

Χρόνος συγγραφής: όχι βέβαιος

ο Θουκυδίδης α) ξεκίνησε να γράφει με το ξέσπασμα του πολέμου(= συλλογή υλικού και σημειώσεις ή οριστική μορφή;) β) είδε το τέλος του πολέμου και κάποια κομμάτια έχουν γραφεί μετά το 404 π.Χ. Συνέχισε ο Ξενοφώντας με τα *Έλληνικά*.

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΥΦΟΣ

Γλώσσα:

- «αρχαία αττική διάλεκτος»
 - ο χρήση πρόθεσης ές αντί είς(έσπλέοντι)
 - ο ξυν αντί συν (π.χ. ξυνέγραψε)
 - ο --σς- αντί -ττ (π.χ. ήσσῶντο αντί ήττῶντο)
- αρχαιότεροι τύποι λέξεων(π.χ. αἰεί /ἀεί)
- ουδέτερο πληθυντικού αντί για επίρρημα (π.χ. ἐναντία/ἐναντίον)
- χρήση ουδετέρου επιθέτου αντί αφηρημένου ουσιαστικού (π.χ. τὸ ἐλεύθερον /ἡ ἐλευθερία)
- ρήματα σύνθετα (και με δύο ή τρεις προθέσεις) για αν δηλωθούν βραχυλογικά και πυκνά 2 ή 3 επιρρηματικές σχέσεις του υποκ. ή του αντικ. με τη ρηματική ενέργεια (π.χ. ἀνταναγόμενοι)

Ύφος:

- επισώρευση αιτιολογικών προτάσεων και προσδιορισμών (=να διαφωτιστούν πλήρως τα αίτια των γεγονότων)
- συνεχής χρήση αντιθέσεων
- αφθονία ετερόπτωτων προσδιορισμών
- περίπλοκη σύνταξη
- μακρές περίοδοι στο λόγο
- εντυπωσιακά ρητορικά σχήματα
 - πάρισα (μια φράση έχει ίσο αριθμό συλλαβών ή αντιστοιχία λέξεων με την προηγούμενή της)
 - Ομοιοτέλευτα (στο τέλος των προτάσεων ή περιόδων τοποθετούνται λέξεις με όμοια κατάληξη)
 - Αντιθέσεις (μέν- δέ, λόγω-έργω)

Θαυμασμός Θουκυδίδη για:

αμεροληψία,

δύναμη γραφής,

βάθος προβληματισμού = *Ιστορία* Θουκυδίδη «κτῆμα ἐς αἰεὶ»